

Konkurences padome

**SAISTOŠIE NOTEIKUMI
KONKURENCES TIESĪBU
PĀRKĀPUMU LIETĀS:
TO BŪTĪBA UN IZSTRĀDES
PRINCIPI**

RĪGA
2025

SATURS

IEVADS	3
1 SAISTOŠO NOTEIKUMU MĒRĶIS UN PIEMĒROŠANA	4
2 SAISTOŠO NOTEIKUMU VEIDI	5
2.1 <i>UZVEDĪBAS NOTEIKUMI</i>	6
2.2 <i>STRUKTURĀLIE NOTEIKUMI</i>	11
3 SAISTOŠO NOTEIKUMU IZSTRĀDE	15
3.1 <i>PAMATPRASĪBAS SAISTOŠO NOTEIKUMU IZSTRĀDEI</i>	15
3.2 <i>FAKTORI, KAS JĀŅEM VĒRĀ, SAGATAVOJOT SAISTOŠO NOTEIKUMU PIEDĀVĀJUMU</i>	17
4 APSTIPRINĀTS SAISTOŠO NOTEIKUMU PIEDĀVĀJUMS	20

IEVADS

- 1 Konkurences tiesībās saistošie noteikumi (papildu apzīmējums – tiesiskie pienākumi) ir noteiktas darbības vai nosacījumi, kurus apņemas ievērot tirgus dalībnieks, par kura rīcības pārbaudi Konkurences padome (turpmāk – KP) uzsākusi pārkāpuma izpēti lietā ar mērķi novērst konkurences kavēšanu, ierobežošanu vai deformēšanu. Saistošos noteikumus tirgus dalībnieks var uzņemties pildīt gan aizliegtu vienošanos, gan dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas, konkurences neitralitātes, ja to pārkāpusi kapitālsabiedrība, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme, kā arī negodīgas tirdzniecības prakses pārkāpuma izpēti lietās. Visbiežāk saistošo noteikumu saturs ir vērsts uz konkurences tiesību pārkāpuma izbeigšanu un līdzīgas rīcības nepieļaušanu turpmāk.
- 2 Biežāk saistošos noteikumus nosaka KP, pieņemot lēmumu pārkāpuma izpēti lietā, ar kuru tiek konstatēts Konkurences likuma (turpmāk – KL) (vai Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma (turpmāk – NTPAL)) pārkāpums, uzlikts naudas sods un/vai tiesiskie pienākumi. Gadījumos, kad KP lēmumā tiek paredzēti saistošie noteikumi, tā saturu nosaka KP. Savukārt gadījumos, kad pārkāpuma izpēti lietā tiek piemērots rakstveida apņemšanās process vai arī KP un tirgus dalībnieks vienojas pārkāpuma izpēti lietā izbeigt, noslēdzot administratīvo līgumu (izlīgumu), šādi procesi paredz tirgus dalībnieka un KP vienošanos par abpusēji pieņemamu un piemērotu risinājumu pārkāpuma lietas noslēgšanai. Tādējādi minētajos procesos tirgus dalībnieks patstāvīgi iesaistās saistošo noteikumu izstrādē un satura veidošanā un tirgus dalībniekam ir jāspēj piedāvāt saistošos noteikumus, kas ir efektīvi KP konstatētās problemātikas novēršanā, nevis KP šādus noteikumus nosaka vienpusēji.
- 3 Ievērojot minēto, šī dokumenta mērķis ir skaidrot tirgus dalībniekiem saistošo noteikumu nozīmi un piemērošanas mērķi, sniegt paplašinātu ieskatu par saistošo noteikumu veidiem, tai skaitā, piemēru veidā atspoguļojot saistošos noteikumus līdzšinējā KP praksē, kā arī ieteikumus saistošo noteikumu satura veidošanā. Vienlaikus jāņem vērā, ka katrs iespējamā pārkāpuma izpēti gadījums ir jāvērtē individuāli, ņemot vērā konkrētās lietas faktus un tiesiskos apstākļus, līdz ar to šis skaidrojums nav izsmeljošs un neierobežo šķietami līdzīgos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos paredzēt atšķirīgus saistošos noteikumus.
- 4 Šajā dokumentā skaidrotais būs noderīgs tiem tirgus dalībniekiem, kas vēlas izbeigt pārkāpuma lietas izpēti, piedāvājot KP rakstveida apņemšanos atbilstoši KL 27.² pantā noteiktajai kārtībai vai noslēdzot administratīvo līgumu (izlīgumu), kurā arī paredzēti saistošie noteikumi. Vienlaikus šī dokumenta mērķis nav skaidrot lietas izbeigšanas ar rakstveida apņemšanos, kā arī izlīguma procesu, tai skaitā detalizētu saistošo noteikumu piedāvājuma izvērtējuma procesu. Plašāk par lietas izbeigšanu ar rakstveida apņemšanos un izlīguma procesu skatīt KP mājaslapas sadaļā "Vadlīnijas".

1 SAISTOŠO NOTEIKUMU MĒRĶIS UN PIEMĒROŠANA

- 5 Ja ierosinātajā pārkāpuma izpētes lietā KP konstatē aizliegtas vienošanās pazīmes, dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, konkurences neitralitātes vai arī NTPAL pārkāpumus, KP pieņem lēmumu par pārkāpuma konstatēšanu, tiesiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu.¹ Alternatīvi pārkāpuma lietā saskaņā ar KL 27.³ pantu var tikt noslēgts administratīvais līgums (izlīgums), t. sk., izlīgumā arī paredzot gan naudas sodu, gan arī tirgus dalībniekam saistošus tiesiskos pienākumus, vai arī lietas izpēte var tikt izbeigta atbilstoši KL 27.² pantā noteiktajai kārtībai, kas attiecas uz lietas izpētes izbeigšanu ar rakstveida apņemšanos, tirgus dalībniekam piedāvājot KP tiesiskos pienākumus (rakstveida apņemšanās), kas novērš KP identificēto konkurences problemātiku. Tādējādi, ja tirgus dalībnieka darbībā konstatēta konkurences problemātika vai jau konkrēti – konkurences tiesību pārkāpums, kā atbildība par to paredzēts naudas sods un/vai tiesiskie pienākumi atkarībā no procesa, kādā tiek noslēgta lietas izpēte.
- 6 Ja naudas soda piemērošanai konkurences tiesībās prioritāri ir preventīvs raksturs², tad saistošie noteikumi jeb tiesiskie pienākumi tiek paredzēti, lai novērstu negatīvo ietekmi uz konkurenci, tirgu, patērētājiem, kuru radījusi tirgus dalībnieka konkurenci ierobežojošā rīcība, gan novēršot līdz šim iestājušās negatīvās sekas, gan arī noregulējot tirgus dalībnieka nākotnes rīcību, lai nepieļautu līdzīgas situācijas arī turpmāk. Saistošie noteikumi koriģē konkurenci ierobežojošās rīcības sekas un kopumā ir efektīvs rīks konkurences atjaunošanai tirgū.
- 7 Galvenie saistošo noteikumu noteikšanas mērķi ir:
- 1) **izbeigt konstatēto pārkāpumu** – vai nu aizliedzot konkurenci ierobežojošo rīcību vai gadījumā, kad tirgus dalībnieka radītais ierobežojums ir atteikšanās rīkoties konkrētā veidā, uzliekot par pienākumu rīkoties konkrētajā veidā;
 - 2) **novērst konkurenci ierobežojošās rīcības iespējamo atkārtošanos** – piemēram, atkārtotot tieši tādu pašu darbību vai arī veicot līdzīgas darbības ar līdzīgu mērķi un līdz ar to sekām konkrētajā tirgū;
 - 3) **likvidēt ar konkurenci ierobežojošo rīcību radītās sekas (ietekmi)** – efektīvas konkurences konkrētajā tirgū atjaunošana un/vai saglabāšana.³
- 8 Izbeigt konkurenci ierobežojošo rīcību ir primārais mērķis, paredzot saistošos noteikumus, un praktiski tas izpaužas, paredzot tirgus dalībniekam saistošus noteikumus turpmāk rīkoties pretēji rīcībai, kas konstatēta kā konkurenci ierobežojoša. Tomēr ar nevēlamās prakses izbeigšanu bieži vien var nepietikt, ja attiecīgais tirgus dalībnieks var šādu vai līdzīgu praksi atkārtot vēlākā laika posmā.

¹ Aizliegums vienoties nostiprināts KL 11. panta pirmajā daļā, savukārt atbildība par aizlieguma pārkāpšanu – KL 12. panta pirmajā daļā, dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums – 13. panta pirmajā daļā, atbildība – KL 14. panta pirmajā daļā, konkurences neitralitāte – KL 14.¹. panta pirmajā daļā, atbildība – KL 14.². panta pirmajā daļā, NTPAL pārkāpumi – NTPAL 5. vai 6. pantā, atbildība – NTPAL 8. panta pirmajā daļā.

² Proti, naudas sods tiek piemērots ar mērķi gan atturēt tirgus dalībniekus no līdzīgu pārkāpumu pieļaušanas nākotnē (vispārējais preventīvais līmenis), gan arī atbilstoši sodīt par pieļauto konkurences tiesību pārkāpumu (konkrētais preventīvais līmenis) (sk. AA 24.05.2013. spriedumu lietā Nr. A43005811 *Banku lieta*, 23.1. punktu). Arī Eiropas Savienības Tiesa savā praksē ir norādījusi, ka naudas sodu mērķis ir sodīt par nelegālām attiecīgo uzņēmumu darbībām, kā arī atturēt gan attiecīgos uzņēmumus, gan citus tirgus dalībniekus no iespējamajiem Kopienų konkurences tiesību noteikumu pārkāpumiem (sk. EST 29.06.2006. sprieduma lietā C-289/04 *P Showa Denko*, 16. punktu)

³ O'Donoghue R., Padilla A.J., *The Law and Economics of Article 102 TFEU* Third edition (2020), p. 1130

Tāpēc bieži ierobežojošās rīcības izbeigšana sasaistāma arī ar tādiem pienākumiem, kas liegtu tirgus dalībniekam arī turpmākā praksē atkārtot īstenoto vai līdzīgu konkurenci ierobežojošo rīcību.

- 9 Savukārt konkurences konkrētajā tirgū atjaunošana un/vai saglabāšana ir saistīta ar attiecīgā tirgus dalībnieka radītā kaitējuma novēršanu vai samazināšanu, lai tirgus dalībnieks nevarētu turpināt gūt labumu no tā konkurenci ierobežojošās rīcības, ņemot vērā, ka vienīgi ierobežojošās rīcības izbeigšana var nebūt pietiekami, lai gan īstermiņā, gan ilgtermiņā atjaunotu konkurences stāvokli konkrētajā tirgū.
- 10 Piemēram, ja tirgus dalībnieks dominējošā stāvoklī ir noteicis plēsonīgas cenas vai lojalitātes atlaides, tādējādi izspiežot konkurentus no tirgus, tikai ar cenu politikas pielāgošanu līdz neplēsonīgam līmenim vai atlaižu sistēmas pārveidošanu var nebūt pietiekami, proti, dominējošā stāvoklī esošais tirgus dalībnieks joprojām varētu gūt labumu no līdzšinējās pret konkurenci vērstās rīcības. Tas savukārt, iespējams, varētu pat motivēt dominējošā stāvoklī esošo tirgus dalībnieku nākotnē īstenot līdzīgas stratēģijas. Iepriekš minēto apstiprina gan Eiropas Komisijas, gan Eiropas Savienības tiesas prakse, proti, saistošie noteikumi, kas paredz aizliegtās ļaunprātīgās rīcības izbeigšanu var ietvert ne tikai pienākumu pārtraukt konkrēto aizliegto rīcību, bet arī dominējošajam uzņēmumam uzlikt pozitīvus pienākumus, kas nepieciešami, lai novērstu ar pārkāpumu radītas sekas, atjaunojot un saglabājot efektīvu konkurenci konkrētajā tirgū.⁴

2 SAISTOŠO NOTEIKUMU VEIDI

- 11 Pamatā izdala divus saistošo noteikumu veidus:

- **uzvedības (*behavioural*)** – kā jau šis nosaukums norāda, tad uzvedības noteikumi ir saistīti ar tirgus dalībnieka uzvedības konkrētajā tirgū regulēšanu. Uzvedības saistošie noteikumi, tos īstenojot, var attiekties gan uz ļaunprātīgo rīcību, kas ir jāpārtrauc, gan uz papildu soļiem, kas jāveic, lai novērstu attiecīgā pārkāpuma atkārtošanos un atjaunotu vai saglabātu konkurences stāvokli, kas konkrētajā tirgū pastāvēja iepriekš. Līdz ar to praksē ar uzvedības tiesiskajiem pienākumiem tirgus dalībniekam var uzlikt gan negatīvus (aizliegt kādu rīcību), gan pozitīvus pienākumus (likt rīkoties konkrētā veidā).⁵
- **strukturālie (*structural*)** – strukturālie noteikumi paredz vienreizējas izmaiņas tirgus dalībnieka struktūrā, pieprasot tam atsavināt, atbrīvot vai nodalīt noteiktus materiālos vai nemateriālos aktīvus. Praktiski, piemēram, tas var

⁴ Piemēram, skatīt EST 2.07.1991. spriedumu lietā C-62/86, *AKZO Chemie BV v Commission*, kur AKZO rīcībā tika konstatēta dominējošā stāvokļa ļaunprātīgā izmantošana, vairākos veidos mēģinot izslēgt vai kaitēt tirgus dalībniekam ECS, kas bija AKZO konkurents. Komisija AKZO aizliedza īstenot sešus noteiktus uzvedības veidus, ko AKZO bija praktizējis, lai ietekmētu ECS konkurētspēju. Papildus Komisija uzlika par pienākumu AKZO piemērot tādas pašas atlaides arī tiem klientiem, kas tika piemērotas ECS klientiem. AKZO šo tiesisko pienākumu pārsūdzēja kā netaisnīgu, jo tas faktiski liegtu AKZO iespēju saglabāt iegūtos ECS klientus. Eiropas Savienības tiesa secināja, ka Komisijas uzliktais pienākums ir leģitīms, jo tā mērķis bija novērst ar AKZO ļaunprātīgo rīcību radītās sekas, kā arī novērst pārkāpuma atkārtošanos. Šāds AKZO tiesiskais pienākums bija vajadzīgs, lai nodrošinātu ECS iespēju atjaunot to situāciju, kas pastāvēja pirms AKZO noteiktajām atlaidēm ECS klientiem.

⁵ OECD, Policy Roundtable—Remedies and Sanctions in Abuse of Dominance Cases (OECD 2006), p. 38-39

nozīmēt vienas vai vairāku tirgus dalībnieka struktūrvienību atsavināšanu.⁶ Strukturālie noteikumi tādējādi cenšas mainīt konkrētā tirgus, ko ietekmējusi pret konkurenci vērstā rīcība, konkurences struktūru, samazinot tirgus dalībnieka, kas izdarījis konkurences tiesību pārkāpumu, pozīciju tirgū.

- 12 Secināms, ka uzvedības un strukturālie noteikumi atšķiras gan pēc to mērķa, proti, mainīt tirgus dalībnieka uzvedību vai struktūru, gan arī pēc to piemērošanas rezultāta – nosakot konkrētu turpmākās uzvedības veidu vai ietekmējot tirgus dalībnieka rīcību rīkoties noteiktā veidā jeb padarot konkurences tiesību pārkāpumu par neizdevīgu rīcību. Ja pirmajā gadījumā ir nepieciešama aktīva uzraudzība pār uzlikto saistošo noteikumu izpildi atkarībā no to termiņa un/vai situācijas konkrētajā tirgū, tad pēdējā gadījumā, ņemot vērā vienreizējo strukturālo noteikumu dabu, aktīva uzraudzība pār noteikumu izpildi no konkurences iestādes puses nepieciešama tikai brīdī, kad tiek īstenotas izmaiņas tirgus dalībnieka struktūrā un atsevišķos gadījumos vēl neilgu laiku pēc izmaiņu īstenošanas.
- 13 Izvēle starp uzvedības un strukturālo noteikumu piemērošanu konkurences tiesībās saistīta ar lietu veidu, proti, pārkāpumu lietās biežāk raksturīgi uzvedības noteikumi, turpretī apvienošanās lietās pārsvarā tiek piemēroti strukturālie noteikumi⁷. Ņemot vērā, ka konkurences tiesību pārkāpums visbiežāk ir noteikta rīcība, kas nav tieši saistīta ar tirgus dalībnieka struktūru vai varu un klātbūtni tirgū, tad vairumā gadījumu efektīvi un samērīgi būs piemērot uzvedības noteikumus, lai koriģētu un mainītu problemātisko rīcību, nevis strukturālos noteikumus, vērsties pret tirgus dalībnieka klātbūtni vai tā potenciālo varu tirgū, kas ir galvenā apvienošanās lietu problemātika. Tas gan neizslēdz retos gadījumos tomēr arī konkurences tiesību pārkāpuma lietās piemērot strukturālos noteikumus.
- 14 Regulējums Eiropas Savienības līmenī, skaidrojot Komisijas pieeju konkurences tiesību pārkāpumu izpētes lietās, paredz, ka strukturālie noteikumi būtu jāpiemēro vien tad, kad uzvedības noteikumi nav vienlīdz efektīvi vai arī ir apgrūtinātāki tirgus dalībniekam kā strukturālie noteikumi. Izmaiņas tirgus dalībnieka struktūrā (kāda tā bija pirms pārkāpuma) ir samērīgas tikai tajās situācijās, kad pastāv ilgstoša vai atkārtota pārkāpuma risks, kas izriet no uzņēmuma struktūras.⁸ Tādēļ var secināt, ka praksē sākotnēji tiek dota priekšroka uzvedības noteikumiem, tomēr šī priekšrocība ir tikai gadījumos, kad strukturālie un uzvedības pasākumi ir vienlīdz efektīvi saistošo noteikumu piemērošanas mērķu sasniegšanā.

2.1 UZVEDĪBAS NOTEIKUMI

- 15 Uzvedības noteikumi regulē tirgus dalībnieka, kas pārkāpis konkurences tiesības, turpmāko rīcību, un tie var izpausties dažādās formās. Uzvedības saistošie noteikumi ir tieši saistīti ar konkrēto pārkāpumu un visbiežāk ir kā pienākums rīkoties pretēji izdarītajam pārkāpumam vai rīcībai, kas negatīvi ietekmēt konkurenci. Šādi noteikumi var, piemēram, attiekties uz tirgus dalībnieka cenu noteikšanas stratēģijām, līgumiskajiem nosacījumiem attiecībā uz to klientiem un konkurentiem vai piekļuves infrastruktūrai nodrošināšanai u. c. Piemēram, gadījumā, kad dominējošs tirgus dalībnieks atteiktos piegādāt konkrētas preces

⁶ Maier-Rigaud, Frank P. (2016) Behavioural versus Structural Remedies in EU Competition Law, chapter 7, 207-224 in: Philip Lowe, Mel Marquis and Giorgio Monti (eds.), European Competition Law Annual 2013, Effective and Legitimate Enforcement of Competition Law, Hart Publishing, p. 209-212

⁷

⁸ Skatīt Padomes Regula (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma par Eiropas Savienības darbību 12. apsvērumu, kā arī 7. panta pirmo daļu.

bez objektīva pamatojuma, risinājums būtu uzlikt par pienākumu piegādāt šīs preces. Savukārt vienošanos gadījumā, piemēram, tirgus dalībniekiem var uzlikt par pienākumu licencēt savas tehnoloģijas trešajām personām.

1. attēls. Uzvedības saistošo noteikumu iedalījums

- 16 Uzvedības noteikumi var būt **pozitīvi jeb deklaratīvi vai negatīvi jeb aizliedzoši**. Tas atkarīgs no tā, vai tirgus dalībniekam būtu jāatturas no konkrētām darbībām vai arī tieši otrādi – jāveic konkrētas darbības, lai novērstu tā rīcības negatīvo ietekmi uz konkurences elementiem. Negatīvie uzvedības noteikumi, parasti izpaužas kā pienākums tirgus dalībniekam atturēties no konkrētas darbības, viens no visbiežāk piemērotajiem negatīvajiem uzvedības pienākumiem ir tirgus dalībniekam izbeigt rīcību, kas pārkāpj konkurences tiesības (*cease-and-desist order*).⁹ Savukārt pozitīvie noteikumi visbiežāk liks tirgus dalībniekam rīkoties pretēji tā iepriekš praktizētajai rīcībai.
- 17 Tāpat uzvedības noteikumus var iedalīt atkarībā no tā, vai to īstenošana arī attieksies uz citiem tirgus dalībniekiem vai nē, attiecīgi uzvedības noteikumus arī iedalot **ārējos un iekšējos uzvedības noteikumus**.
- 18 Ārējie noteikumi ir mērķēti uz tirgus dalībnieka mijiedarbību ar citiem tirgus dalībniekiem, un ar tiem var pieprasīt, lai tirgus dalībnieks atturētos vai veiktu kādu rīcību, kas tieši skar trešās puses, piemēram, mainītu vai izbeigtu esošos līgumus vai mainītu savu cenu noteikšanas praksi. Savukārt ar iekšējiem uzvedības noteikumiem saprotami tādi tiesiskie pienākumi, kas attiecināmi uz tirgus dalībnieka iekšējo vadību un organizāciju. Piemēram, tirgus dalībniekam var tikt uzlikts pienākums ieviest atbilstības programmas, organizēt apmācības konkurences tiesībās¹⁰ vai mainīt savus korporatīvās pārvaldības noteikumus¹¹. Vienlaikus jānorāda, ka atsevišķi uzvedības noteikumi, kas teorētiski ir attiecināmi

⁹ Benjamin Loertscher and Frank P. Maier-Rigaud, 'Chapter 4: On the Consistency of the European Commission's Remedies Practice', in Damien Gerard and Assimakis Komninos, Remedies in EU Competition Law: Substance, Process and Policy, (© Damien Gerard and Assimakis Komninos; Kluwer Law International 2020), p. 61

¹⁰ French Conseil de la Concurrence (2020), Lēmums No. 20-D-06 of April 2, 2020 relating to practices implemented in the parcel delivery sector; South Africa Competition Tribunal (2009), Lieta No. 31/CR/May05 – The Competition Commission and Sasol Chemical Industries Ltd.

¹¹ EK 20.07.2016 lēmums lietā AT.39745, *CDS Information Market*

uz tirgus dalībnieka iekšējo darbību, var joprojām ietekmēt trešās puses vai tirgu kopumā, lai gan tieši uz tiem vērsti nav.

- 19 Jebkurā gadījumā, lai novērstu risku, ka konkrētā pret konkurenci vērstā rīcība var tikt atkārtota un/vai ar cita veida darbībām tiktu mēģināts panākt tādu pašu vai līdzīgu mērķi, tiesiskie pienākumi var būt vērsti uz tirgus dalībnieka pienākumu atturēties no jebkādām darbībām, kas lietas izpētes procesā identificētas kā nesaderīgas ar konkurences tiesībām, kā arī atturēties no jebkādām darbībām, kurām ir tāds pats vai līdzvērtīgs mērķis vai sekas kā lietas izpētes procesā identificētajām darbībām.
- 20 Kopumā var tikt piemērots ne tikai viens, bet vairāki saistošie uzvedības noteikumi reizē, kas viens otru savstarpēji papildina, lai varētu nodrošināt visu 7. rindkopā minēto mērķu sasniegšanu. Uzvedības noteikumu piemērošana neliedz papildus piemērot arī strukturālos saistošos noteikumus.
- 21 Ir iespējams arī izdalīt īpašu uzvedības noteikumu veidu, kas saistošo noteikumu veidu klasifikācijā atrastos starp uzvedības un strukturālajiem noteikumiem – **uzvedības noteikumi ar strukturāliem elementiem**. Šie noteikumi pārsvarā ir uzvedības rakstura, bet ietver strukturālus elementus, piemēram, nodrošināt piekļuvi infrastruktūrai, vienlaikus nepiešķirot īpašumtiesības trešajām personām, tomēr potenciāli ilgtermiņā ietekmējot faktisko vai potenciālo tirgus dalībnieku stimulus un spēju konkurēt. Šis saistošo noteikumu paveids ir elastīgāks un mazāk iejaucas tirgus dalībnieka un/vai tirgus struktūrā nekā strukturālie noteikumi, vienlaikus sasniedz saistošo noteikumu piemērošanas mērķus.

1. piemērs– Uzvedības noteikumi ar strukturāliem elementiem

Lietā *Deutsche Bahn I/II (2013)*¹² tika konstatēta problemātika Vācijas vilces strāvas piegādes tirgū (augšupējais tirgus), kas potenciāli varēja ietekmēt arī kravu pārvadājumu un tālsatiksmes pasažieru pārvadājumu tirgus (lejupējie tirgi). DB grupas uzņēmums DB Energie ne tikai pārvaldīja Vācijas vilces strāvas tīklu, bet arī bija vienīgais tās piegādātājs tīklā. Līdz ar to pastāvēja bažas, ka DB darbojoties gan kā dzelzceļa operators, gan kā vilces strāvas piegādātājs, varēja izmantot savu dominējošo stāvokli augšupējā tirgū, lai kaitētu konkurentiem lejupējos tirgos, piemērojot nesamērīgi augstas vilces strāvas cenas attiecībā pret to ieņēmumiem no kravu un tālsatiksmes pasažieru pārvadājumiem, tādējādi pārkāpjot LESD 102. pantu.

Komisija konstatēja, ka DB vilces strāvas tīkla īpašumtiesības netraucēs trešo pušu operatoru piekļuvei tīklā, tāpēc tika apstiprināti DB piedāvātais saistošo noteikumu komplekts, kas būtu klasificējams kā uzvedības noteikumi ar strukturāliem elementiem, jo tas ne tikai liek tirgus dalībniekam rīkoties konkrētā veidā (veikt cenu reformu), bet kopumā maina konkurences situāciju konkrētajos tirgos, rezultātā mazinot DB iespējas ļaunprātīgi izmantot savu varu augšupējā tirgū, tādējādi ietekmējot arī lejupējos tirgus. DB apņēmas:

- veikt cenu sistēmas reformu saskaņā ar Vācijas enerģētikas tiesību aktiem, nodalot vilces strāvas tīkla piekļuves un pašas vilces strāvas piegādes pakalpojumus, vienlaikus nodrošinot trešo pušu enerģijas piegādātāju piekļuvi tīklam;

¹² EK 18.12.2013. lēmums lietā. AT.39678/AT. 39731, *Deutsche Bahn I/II*

- samazināt konkurentu lejupējā tirgū (dzelzceļa operatoru) izmaksas, kas saistītas ar vilces strāvas piegādātāja meklēšanu un maiņu;
- īstermiņā novērst izmaksu starpības samazināšanu (*margin squeeze*), tādējādi vienlaikus radot ilgtermiņa pozitīvu efektu vilces strāvas piegādes tirgū.

- 22 Tā kā uzvedības noteikumi prasa to izpildes pārraudzību, tie var arī saturēt pienākumu noteiktu laika posmu atskaitīties KP par noteikumu ievērošanu un izpildi, piemēram, saskaņojot katru jaunu cenu veidošanās metodiku, regulāri iesniedzot atskaites/zīņojot KP par tiesisko pienākumu ievērošanu.¹³
- 23 Gan KP, gan Komisija konkurences tiesību pārkāpuma lietās pārsvarā piemēro uzvedības saistošos noteikumus, strukturālos noteikumus piemērojot daudz retāk¹⁴.
- 24 KP savā praksē ir gan patstāvīgi noteikusi saistošos uzvedības noteikumus, gan kopīgi izstrādājusi un akceptējusi tos izlīguma un rakstveida apņemšanās procesos gan par KL 11. panta pirmās daļas, gan KL 13. panta pirmās daļas pārkāpumiem. Līdzšinējā KP praksē biežāk saistošie noteikumi paredzēti lietās par dominējošā stāvokļa jaunprātīgu izmantošanu.
- 25 Negodīgas tirdzniecības prakses pārkāpums ir konstatēts vienā lietā, kurā arī tika piemēroti saistošie noteikumi – izbeigt konstatēto pārkāpumu.¹⁵ Savukārt tā kā līdz šim vēl nav bijušas pārkāpuma lietas par KL 14.¹ panta pārkāpumiem, saistošie noteikumi šajā jomā KP praksē nav tikuši piemēroti.
- 26 Biežāk KP praksē noteikts tirgus dalībniekam pienākums izbeigt rīcību, kas pārkāpj konkurences tiesības, un turpmāk atturēties no darbībām ar līdzīgu efektu¹⁶, taču ir akceptēti un noteikti arī, piemēram, šādi uzvedības saistošie noteikumi¹⁷:

¹³ Skatīt., piemēram, KP 27.02.2017. lēmumu Nr. E02-5 lietā "Par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "Rīgas satiksme" un PS "Rīgas mikroautobusu satiksme" darbībās" nolemjotās daļas 2.1.1. un 2.1.2. apakšpunktu.

¹⁴ OECD (2022). REMEDIES AND COMMITMENTS IN ABUSE CASES – Contribution from the European Union, p.7

¹⁵ KP 09.03.2018. lēmums Nr. E02-4 "Par Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 6. panta pirmās daļas 11. punkta pārkāpumu SIA "Baltstor" un SIA "Lenoka" darbībās"

¹⁶ Skat., piemēram, 16.07.2021. administratīvo līgumu Nr. AL2.1.-4/1 "Par tiesiskā strīda izbeigšanu administratīvajā lietā Nr. KL\2.2-5\19\14" starp Konkurences padomi, Rīgas pilsētas pašvaldību un SIA "Getliņi EKO"

¹⁷ Tabulā uzskaitītie saistošo noteikumu piemēri nav izsmejoši.

KP praksē noteiktie uzvedības saistošie noteikumi atkarībā no pārkāpuma veida

AIZLIEGTA VIENOŠANĀS (KL 11. panta pirmās daļas pārkāpums)	DOMINĒJOŠĀ STĀVOKĻA ĻAUNPRĀTĪGA IZMANTOŠANA (KL 13. panta pirmās daļas pārkāpums)
- grozīt atsevišķu līgumu punktu redakciju un/vai izslēgt atsevišķus līgumu punktus, kuri ietver nosacījumus automātiskai līgumu pagarināšanai un reklāmas izvietojuma tiesību "rezervēšanu" uz visām esošajām un potenciālajām nojumēm nākotnē (līgumā nostiprināto beztermiņa ekskluzīvo tiesību pārtraukšana)¹⁸; - publiskot tirgus dalībnieka tīmekļvietnē informāciju par noslēgtajiem līgumiem, sadarbības iespējām, kā arī savlaicīgi aicināt uz pieteikšanos sadarbības iespējām¹⁹; - izstrādāt vadlīnijas tirgus dalībnieka darbības atbilstības konkurences tiesību normām nodrošināšanai²⁰; - veikt statistikas datu apkopošanas un apmaiņas sistēmas precizēšanu (lai datu apkopšana atbilstu konkurences tiesībām), kā arī informācijas par to nodrošināšanu	- nepiemērot nepamatoti atšķirīgas maksas par vienu un to pašu pakalpojumu²³; - noteikt maksu par dalītās vākšanas laukumu infrastruktūras izmantošanu, pamatojoties uz iepriekš izstrādātu metodiku, kurā ietvertas tikai uz attiecīgo pakalpojumu attiecināmās izmaksas²⁴; - noslēgt līgumu ar tirgus dalībnieku, kuram tika atteikta līguma slēgšana bez objektīvi attaisnojoša iemesla uz ne mazāk izdevīgiem noteikumiem, kādi tiek piemēroti citiem tirgus dalībniekiem par tādu pašu vai līdzīgu pakalpojumu sniegšanu, kā arī attiecināti uz sevi pašu²⁵; - norakstīt neatgūstamos parādus un publiskot informāciju, informēt dzīvojamo māju pārvaldniekus par neatgūstamo parādu norakstīšanu²⁶; - noteiktā laikā atsaukt atkritumu apsaimniekošanas līgumu uzteikumus un informēt atkritumu radītājus tās administratīvajā teritorijā par sadzīves atkritumu apsaimniekotājiem, ar kuriem Rīgas pilsētas pašvaldībai bija

¹⁸ KP 14.09.2017. lēmums Nr. 19 lietā "Par Konkurences likuma 11. pantā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "Rīgas satiksme", SIA "Pilsētas līnijas" un SIA "JCDecaux Latvija" darbībās", VI nodaļa

¹⁹ Turpat.

²⁰ KP 02.06.2014. lēmums Nr. E02-33 lietā "Par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā noteiktā aizlieguma pārkāpumu Latvijas Līzinga devēju asociācijas darbībās" nolemjotās daļas 4. punkts

²³ 21.03.2028. administratīvais līgums Nr. AL-4-4-/1 par tiesiskā strīda izbeigšanu administratīvajā lietā Nr. KL/5-5/16/19 starp Konkurences padomi un SIA "ZAAO".

²⁴ Turpat.

²⁵ KP 30.11.2012. lēmums Nr. E02-91 lietā Nr. 2336/10/03.02/12 "Par Konkurences likuma 13. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA „Eko Osta” darbībās”.

²⁶ 07.02.2022. administratīvais līgums Nr. AL-2.1.04/1 "Par tiesiskā strīda izbeigšanu administratīvajā lietā Nr. KL/2.2-5/20/3" starp Konkurences padomi un Akciju sabiedrību "RĪGAS SILTUMS".

esošajiem un potenciālajiem tirgus dalībnieku apvienības biedriem²¹; - tieši vai netieši neierobežot pircēju tālākpārdošanas cenu, skaidri norādīt, ka konkrētā cena ir vienīgi ieteicamā tālākpārdošanas cena un pircējs nav ierobežots individuāli noteikt tālākpārdošanas cenu²².	noslēgti līgumi pirms koncesijas līguma noslēgšanas²⁷.
---	--

2.2 STRUKTURĀLIE NOTEIKUMI

- 27 Strukturālo noteikumu mērķis ir mainīt struktūru – tirgus dalībnieka vai tirgus. Izmaiņas tirgus dalībnieka struktūrā var izpausties kā pilnīga tirgus dalībnieka sadale vai atsevišķu daļu (piemēram, saimnieciskās darbības veida) atsavināšana, kā arī kā mazāk tirgus dalībnieka darbību ietekmējoši pasākumi, piemēram, grāmatvedības vai konkrētas informācijas apmaiņas nodalīšana. Savukārt tirgus kontekstā strukturālie noteikumi spēj ietekmēt tirgus struktūru, piemēram, uzliekot par pienākumu tirgus dalībniekam iziet no tirgus vai arī saglabāt esošo tirgus struktūras un konkurences līmeni.
- 28 Lai arī ar strukturālajiem noteikumiem uzlikto pienākumu izpilde tirgus dalībniekiem var radīt lielākas izmaksas kā uzvedības tiesisko pienākumu izpilde, kā arī to ieviešanai var būt nepieciešams laiks, pēc to ieviešanas tie stājas spēkā gandrīz nekavējoties un to izpildi ir grūti apiet, līdz ar to šāda veida noteikumi ir uzskatāmi par īpaši efektīviem. To efektivitāti pastiprina arī tas, ka tie tieši ietekmē tirgus dalībnieka tirgus varu/pozīciju tirgū, samazinot to, tādējādi arī novēršot tirgus dalībnieka motivāciju izmantot savu tirgus varu/pozīciju tirgū un rezultātā samazinot atkārtota pārkāpuma iespējamību.
- 29 Turklāt, ņemot vērā, ka pret konkurenci vērsta rīcība var radīt tirgū neatgriezeniskas sekas, uzvedības noteikumi var nebūt pietiekami, lai atjaunotu tirgu tādā konkurences līmenī un tā struktūrā, kāda pastāvēja pirms pret konkurenci vērstas darbības īstenošanas.²⁸ Tā kā strukturālie risinājumi parasti ir vienreizēji pasākumi (piemēram, tirgus dalībnieka sadalīšana), tiem parasti nepieciešama minimāla turpmākā uzraudzība vai kontrole no konkurences iestādes puses. Tāpēc strukturālo noteikumu piemērošana dažos gadījumos var būt efektīvāks un no iestādes skatu punkta – resursus ietaupošāks, kā arī vieglāk īstenojams risinājums nekā uzvedības noteikumu piemērošana.
- 30 Vienlaikus svarīgi norādīt, ka strukturālo noteikumu piemērošana ir vairāk nekā galējais risinājums, kad tirgus dalībnieks ir veicis pret konkurenci vērstu darbību un uzvedības noteikumi nav efektīvi. Tādējādi strukturālie noteikumi nav piemēroti jebkura pārkāpuma gadījumā ar mērķi mazināt pārkāpēja tirgus varu/pozīciju tirgū, iejaucoties tirgū, kurā tas nav nepieciešams.²⁹ Konkurences tiesībās

²¹ KP 22.08.203 lēmums Nr. 42 A lietā “Par Konkurences likuma 11. panta pirmās daļas 1. punkta iespējamo pārkāpumu Latvijas augu aizsardzības līdzekļu ražotāju un tirgotāju asociācijas – LAALRUTA - un SIA „Baltic Agro”, SIA „Latagra”, LPKS „Latraps”, SIA „Scandagra Latvia”, SIA „Litagra”, SIA „KONEKESKO LATVIJA” darbībās”

²² KP 18.06.2009. lēmums Nr. 18 lietā “Par Konkurences likuma 11. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA „Baltic Multi Media” darbībās”

²⁷ 09.09.2019. KP lēmums lietā Nr. KL\2.2-5\19\14 “Par Līguma par Eiropas Savienības darbību 102. pantā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA “Getliņi EKO” un Rīgas pilsētas pašvaldības darbībās”

²⁸ SC Salop and RC Romaine, “Preserving Monopoly: Economic Analysis, Legal Standards, and Microsoft,” (1999) 7(1) *George Mason Law Review* 666.

²⁹ O’Donoghue R., Padilla A.J., *The Law and Economics of Article 102 TFEU* Third edition (2020), p. 1197

pamatprincips ir tāds, ka pati konkurence ir labākais mehānisms neefektīvas tirgus darbības novēršanai, tādēļ tikai izņēmuma gadījumos, kad konkurence nevar patstāvīgi "iedarboties", būtu nepieciešams iejaukties tirgus dalībnieku darbībā.³⁰

31 Ņemot vērā minēto, lai piemērotu strukturālos noteikumus, būtu jārod apstiprinoša atbilde uz šādiem kumulatīviem priekšnoteikumiem:

- 1) ar uzvedības noteikumu piemērošanu nevar pārtraukt pārkāpumu un novērst ar tirgus dalībnieka rīcību radītās sekas;
- 2) strukturālajiem noteikumiem ir jābūt efektīviem;
- 3) strukturālajiem noteikumiem ir jābūt samērīgiem.³¹

32 Pirmais nosacījums būtībā liek apsvērt, vai, piemērojot uzvedības noteikumus, konkurences situācija konkrētajā tirgū varēs atjaunoties dabiski un cik ilgā laika posmā tas varētu notikt. Ja tas nav iespējams vai arī nepieciešams pārāk ilgs laiks, ir jāapsver strukturālo noteikumu piemērošana, izvērtējot to efektivitāti un proporcionalitāti.

Strukturālo noteikumu piemērošana ir efektīva viennozīmīgi tādos gadījumos, kad pastāv cēloņsakarība starp tirgus dalībnieka struktūru un pārkāpumu.

2. piemērs – strukturālo noteikumu piemērošana

Lietā *Detuche Post (2001)*³² tika konstatēts, ka tirgus dalībnieks veica šķērssubsidēšanu, proti, peļņu, kas iegūta no vēstuļu sūtīšanas tirgus, kurā tas atradās dominējošā stāvoklī, izmantoja, lai varētu piemērot plēsonīgas cenas sūtījumu piegādes tirgū, kurā tas neatradās dominējošā stāvoklī un līdz ar to konkurēja ar citiem tirgus dalībniekiem. Komisija secināja, ka konkrētais pārkāpums izriet no tirgus dalībnieka iekšējās struktūras, jo šāda struktūra pieļauj veikt šķērssubsidēšanu, līdz ar to tika pieņemts lēmums juridiski nodalīt vēstuļu sūtīšanas biznesu no sūtījumu piegādes biznesa, papildus nosakot tirgus dalībniekam katru gadu ziņot par sūtījumu piegādes biznesa izmaksām, tādējādi nodrošinot izmaksu caurspīdīgumu konkrētajā tirgū.

33 Vienlaikus jānorāda, ka ne vienmēr ir jāpastāv tiešai cēloņsakarībai starp tirgus dalībnieka jaunprātīgo rīcību un tā struktūru, lai varētu secināt, ka piemērot strukturālos noteikumus būs efektīvi. Atkarībā no lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem par efektivitāti var liecināt arī citi apstākļi, kas jāizvērtē katrā lietā atsevišķi.

34 Savukārt par samērīgu strukturālu noteikumu piemērošanu uzskata gadījumā, ja pastāv liels risks, ka tirgus dalībnieka struktūra pati par sevi rada ilgstoša vai atkārtota pārkāpuma risku. Samērīgums šajā gadījumā nozīmē atrast līdzsvaru starp iejaukšanos tirgus dalībnieka struktūrā nepieciešamību un pārkāpuma novēršanas nepieciešamību, izvērtējot konkrētajā gadījumā, kuras intereses prevalē.

35 Papildus gadījumos, kad tiek apsvērta tirgus dalībnieka sadalīšana, jāņem arī vērā iespējamo strukturālo noteikumu ietekme uz trešajām personām, piemēram, tirgus dalībnieka akcionāriem. Tāpat ir jāapsver, vai izmaiņas tirgus dalībnieka

³⁰ Report by the Economic Advisory Group on Competition Policy, "An Economic Approach To Article 82," July 2005, p. 10.

³¹ Regulas 1/2003 12. apsvēruma

³² EK 20.03.2001. lēmums lietā Case COMP/35.141, Deutsche Post AG

strukturā neradīs negatīvu ietekmi uz patērētājiem konkrētajā tirgū. Lai arī saistošo noteikumu piemērošanas galvenais mērķis ir atjaunot konkurenci konkrētajā tirgū un tādējādi veicināt patērētāju labklājību, piemērojot neatbilstošo strukturālo risinājumu, var gadīties tieši pretējs efekts, piemēram, tirgus

- 36 Līdz šim KP praksē strukturālie noteikumi piemēroti *Rīgas brīvostas pārvaldes* (2009/2011)³³ un *Forum Cinema* (2009)³⁴ lietā. Pirmajā gadījumā dominējošā stāvoklī esošs tirgus dalībnieks nepildīja tam uzliktos uzvedības saistošos noteikumus, un tā rezultātā Rīgas brīvostas pārvaldei par pienākumu tika uzlikts nodot citai juridiskai personai (piemēram, velkoņus atsavinot vai nododot nomā) velkoņa pakalpojumu sniegšanu, nodalot to no tās pārējo funkciju veikšanas. Savukārt *Forum Cinema* gadījumā līdzīgi kā 2. piemērā viens no konstatētajiem dominējošā stāvokļa jaunprātīgas izmantošanas veidiem bija šķērs subsidēšana, līdz ar to tika piedāvāta rakstveida apņemšanās, kur viens no apņemšanās punktiem bija tirgus dalībnieka iekšējas strukturālas izmaiņas, kas nodrošinātu filmu izplatīšanas un demonstrēšanas biznesa nodalīšanu.
- 37 Savukārt attiecībā uz Komisijas praksi jānorāda, ka strukturālie saistošie noteikumi ir piemēroti gan dominējošā stāvokļa jaunprātīgas izmantošanas, gan aizliegtu vienošanos pārkāpuma lietās. Nav novērojama skaidra tendence, kas norādītu uz to, ka Komisija dod priekšroku strukturālajiem noteikumiem viena vai otra pārkāpuma gadījumā. Tajos retajos gadījumos, kuros Komisija ir pieņēmusi strukturālos saistošos noteikumus, tie galvenokārt ir tikuši piemēroti enerģētikas un transporta nozarēs, kurās Komisija akceptēja aktīvu, piemēram, ražošanas jaudas³⁵, pārvades iekārtu³⁶ nodalīšanu.³⁷

³³ KP 24.03.2009. lēmums lietā Nr. 2249/08/05/25 "Par Konkurences likuma 13. panta pirmās daļas ģenerālklausulas un 13. panta pirmās daļas 1. punktā noteikto aizliegumu pārkāpumu Rīgas brīvostas pārvaldes darbībā"

³⁴ KP 09.07.2009. lēmums lietā Nr. 22 par Konkurences likuma 13. panta pirmās daļas ģenerālklausulas, 1. un 4. punktā noteikto pārkāpumu SIA „Forum Cinema” darbībā. Pieejams: https://lemumi.kp.gov.lv/files/lemumu_pielikumi/AdIcKPsQT3.pdf

³⁵ EK 26.11.2008. lēmums AT.39389, *German electricity balancing market*, kur Komisija akceptēja tirgus dalībnieka apņemšanos pārdot daļu no savas ražošanas jaudas un īpaši augstas jaudas sprieguma tīklu.

³⁶ EK 18.03.2009. lēmums AT. 39402, *RWE gas foreclosure*, kur Komisija akceptēja tirgus dalībnieka apņemšanos atsavināt visu savu Rietumvācijas augstspiediena gāzes pārvades tīklu.

³⁷ OECD (2022) REMEDIES AND COMMITMENTS IN ABUSE CASES – Contribution from the European Union (2022), p.7

Saistošo noteikumu veidu klasifikācija un iedalījums pēc satura

VEIDS	SATURS
UZVEDĪBAS NOTEIKUMI 	• pienākums izbeigt rīcību, kas pārkāpj konkurences tiesības (<i>cease-and-desist order</i>); • pienākums izbeigt rīcību, kas pārkāpj konkurences tiesības, un turpmāk atturēties no darbībām ar līdzīgu efektu; • pienākums nodrošināt piekļuvi infrastruktūrai/tehnoloģijai/IP; • pienākums nodrošināt piekļuvi tehniskajai informācijai; • pienākums nodrošināt savietojamības informāciju • pienākums atturēties no teritoriālās diskriminācijas; • pienākums ievērot noteiktus cenu griestus/nosacījumus; • pienākums atšķetināt/atdalīt produktus; • pienākums izbeigt vai mainīt esošos līgumus/ekskluzivitātes klauzulas; • pienākums izbeigt vai mainīt noteiktas horizontālās/vertikālās vienošanās klauzulas; • pienākums iesaistīties/neiesaistīties noteiktā uzvedībā u.c.
UZVEDĪBAS NOTEIKUMI AR STRUKTURĀLIEM ELEMENTIEM 	• pienākums nodrošināt tiešu piekļuvi infrastruktūrai/tehnoloģijai/intelektuālajam īpašumam (piemēram, ekskluzīvu tiesību piešķiršana tīkla jaudai vai IP noteiktām personām); • tirgus pārstrukturēšana, lai novērstu teritoriālo diskrimināciju; • operacionālā nodalīšana u.c.
STRUKTURĀLIE NOTEIKUMI 	• tirgus dalībnieka vai aktīvu atsavināšana; • konkrētu tirgus dalībnieka funkciju nodalīšana, piemēram, grāmatvedības, konkrētas informācijas apmaiņas nodalīšana u.c.

3 SAISTOŠO NOTEIKUMU IZSTRĀDE

3.1 PAMATPRASĪBAS SAISTOŠO NOTEIKUMU IZSTRĀDEI

- 38 Saistošajiem noteikumiem ir jābūt tieši vēršoties uz konstatētā pārkāpuma un/vai konkurences problemātikas pārtraukšanu un novēršanu un jābūt efektīviem un proporcionāliem jeb samērīgiem. Tādējādi, ja KP tirgus dalībnieka rīcība ir iespējams neatbilstoša konkurences tiesību regulējumam, vēloties izmantot iespēju izbeigt lietas izpēti ar rakstveida apņemšanos vai noslēgt izlīgumu ar KP, tirgus dalībniekam ir jāspēj piedāvāt saistošos noteikumus, kas ir efektīvi KP konstatētās problemātikas novēršanā, bet vienlaikus samērīgi.
- 39 Ar efektīviem saistošajiem noteikumiem saprot tādas tiesiskos pienākumus, kas spēj pārtraukt pret konkurenci vērsto rīcību, novērst to vai rīcību ar līdzvērtīgām sekām kā identificētajai pret konkurenci vērstajai rīcībai, kā arī atjaunot konkurenci konkrētajā tirgū, kurā tika veikta konkrētā rīcība. Proti, efektīvi saistošie noteikumi ir tādi, kas sasniedz visus 7. rindkopā uzskaitītos saistošo noteikumu mērķus, un tirgus dalībniekiem, izstrādājot saistošos noteikumus, ko tas plāno piedāvāt KP, ir rīcības brīvība pielāgot to saturu konkrētās lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem, lai tie būtu efektīvi un sasniegtu visus saistošo noteikumu piemērošanas mērķus.

3. piemērs– Efektīvi un neefektīvi saistošie noteikumi (hipotētisks piemērs)

Situācija: IT pakalpojumu sniedzējs *Tirgus dalībnieks A* ir dominējošs tirgū, piedāvājot programmatūru, kas ir būtiska lielajiem uzņēmumiem (piemēram, finanšu iestādēm un ražošanas uzņēmumiem). *Tirgus dalībnieks A* piespiež šos uzņēmumus slēgt ilgtermiņa līgumus ar viņiem par vienīgi viņu programmatūras izmantošanu, neļaujot tiem piekļūt konkurējošu programmatūras izstrādātāju produktiem. Tā rezultātā *Tirgus dalībnieka A* konkurentiem ir ierobežota piekļuve lielajiem uzņēmumiem, un tirgū trūkst izvēles iespēju.

Efektīvi saistošie noteikumi: vērsti uz līguma nosacījumu maiņu un piekļuves konkurentu produktiem nodrošināšanu, *Tirgus dalībniekam A* atsakoties no līguma nosacījumiem, kas ierobežo klientu iespēju izvēlēties citus programmatūras piegādātājus, tādējādi neierobežojot programmatūras savietojamību ar citiem tirgū pieejamajiem risinājumiem.

Neefektīvi saistošie noteikumi: piemēram, cenu samazinājumi vai pagaidu atlaisti noteikšana programmatūrai → lai gan cenu samazinājumi var šķist pievilcīgi klientiem īstermiņā un varētu motivēt samierināties ar ierobežojumu piekļūt *Tirgus dalībnieka A* konkurentu izstrādātajiem produktiem, šie pasākumi neatrisina galveno problēmu – klientiem joprojām tiek liegta piekļuve *tirgus dalībnieka A* konkurentiem. Tas nenodrošina ilgtspējīgu konkurences uzlabošanu tirgū.

- 40 Izvērtējot saistošo noteikumu iespējamo efektivitāti, jāpievērš uzmanība to iedarbības ilgumam, priekšroku dodot tādiem saistošajiem noteikumiem, kas efektu dod pēc iespējas ātrāk, noteikumu izpildes un uzraudzīšanas iespējām (jo sarežģītāks izpildes un uzraudzības process, jo mazāk efektīvi ir noteikumi), kā arī pārliecību par šo noteikumu iespēju novērst ar pārkāpumu radītās sekas.³⁸

³⁸ OECD (2022), "Remedies and Commitments in Abuse Cases", *OECD Roundtables on Competition Policy Papers*, No. 288, OECD Publishing, Paris, p.13

- 41 Tāpat arī efektivitātes jēdziens sevī ietver to, ka saistošajiem noteikumiem ir jābūt izpildāmiem un to izpildei – uzraugāmai. Bieži vien saturiski sarežģīti uzvedības pasākumi nav efektīvi – jo sarežģītāks ir to saturs, jo mazāka iespēja, ka tas efektīvi risinās konkurences problemātiku. Sarežģītāka satura saistošos noteikumus ir apgrūtināši un bieži vien arī neiespējami uzraudzīt, kā arī tie var negatīvi ietekmēt tirgus dalībniekus, kuriem saistošie pienākumi piemēroti, apgrūtinot to ikdienas darbību.

3. tabula

Saistošo noteikumu efektivitātes kritēriji

- sasniedz šī skaidrojuma 7. rindkopā uzskaitītos saistošo noteikumu mērķus;
- pēc iespējas ātrāk ir jūtams to efekts (jāvērtē iedarbības ilgums);
- pēc iespējas vieglāks uzraudzības process pār saistošo noteikumu izpildi.

- 42 Vienlaikus, ja prasības pēc efektivitātes ļauj tirgus dalībniekam izstrādāt un piedāvāt dažāda satura saistošos noteikumus, tad prasība pēc samērīgiem saistošajiem noteikumiem sašaurina iespējamo piedāvājamo saistošo noteikumu saturu. Lai tirgus dalībnieka piedāvātie saistošie noteikumi būtu uzskatāmi par samērīgiem, tiem ir jābūt tieši saistītiem ar tirgus dalībnieka pret konkurenci vērstās rīcības radītā kaitējuma raksturu un apmēru. Tas nozīmē, ka izvēlētajiem saistošajiem noteikumiem jābūt saistītiem ar pārkāpuma teoriju³⁹, kas identificēta katrā konkrētajā gadījumā, lai tos varētu uzskatīt par piemērotiem un nepieciešamiem.⁴⁰ Līdz ar to ar saistošajiem noteikumiem nevajadzētu paredzēt tirgus dalībniekam pienākumu darīt vairāk nekā nepieciešams, lai sasniegtu saistošo noteikumu mērķus.
- 43 Samērīguma kontekstā svarīgi ir ne tikai izvēlēties piemērotāko saistošo noteikumu veidu, bet arī to piemērošanas ilgumu. Proti, ar saistošajiem noteikumiem uzliktie pienākumi ir jāpilda tik ilgi, lai nodrošinātu ar noteikumu piemērošanu paredzēto efektu realizēšanos, taču pietiekami īsiem, lai saskanētu ar attiecīgā tirgus, kurā noteikumi tiek piemēroti, dinamiku. Vidējais termiņš, uz kādu Komisija piemēro saistošos noteikumus, ir 5 gadi, atsevišķos gadījumos šo periodu nosakot garāku 7–10 gadu robežās. Tomēr jāņem vērā, ka šie termiņi var nebūt piemēroti tādiem tirgiem, kas attīstās īpaši ātri, piemēram, digitālajiem un citiem ar inovācijām piesātinātiem tirgiem.⁴¹
- 44 Savukārt KP praksē piemēroti un apstiprinātie saistošie noteikumi biežāk ir beztermiņa, kas nozīmē to, ka tie ir atkarīgi un var tikt pārskatīti gadījumos, kad konkrētajā tirgū ir notikušas būtiskas izmaiņas un attiecīgi piemērotie saistošie noteikumi var vairs nebūt aktuāli. Taču tajos gadījumos, kad termiņi ir tikuši noteikti, tie visbiežāk ir attiekušies uz to, kādā laika posmā ir jāizstrādā konkrēti dokumenti, piemēram, kas saistīti ar konkurences tiesību ievērošanu tirgus dalībnieka darbībā un kādā termiņā šie dokumenti ir jāiesniedz KP.

³⁹ Pārkāpuma teorija ir ticams ekonomisks stāstījums, kas izskaidro, kā un kāpēc konkrētā tirgus dalībnieka rīcība rada negatīvu ietekmi uz konkurenci.

⁴⁰ D Gerard and A Kominos (eds), Remedies in EU Competition Law: Substance, Process and Policy (Wolters Kluwer 2020).

⁴¹ OECD (2022), "Remedies and Commitments in Abuse Cases", *OECD Roundtables on Competition Policy Papers*, No. 288, OECD Publishing, Paris, p.14

- 45 Tas, kādi saistošie noteikumi ir piemērojami attiecīgajā lietā, ir atkarīgs no lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem. Līdz ar to turpmāk sniegti vispārīgi ieteikumi tirgus dalībniekiem, kas jāņem vērā, sagatavojot saistošo noteikumu piedāvājumu. Konkrētāka satura saistošie noteikumi jau ir atkarīgi no konkrētās situācijas, kurā konstatēta konkurences tiesību problemātika.

3.2 FAKTORI, KAS JĀŅEM VĒRĀ, SAGATAVOJOT SAISTOŠO NOTEIKUMU PIEDĀVĀJUMU

- 46 Tirgus dalībniekiem, izstrādājot saistošo noteikumu piedāvājumu, ir jāņem vērā un jāizsver vairāki faktori, lai nodrošinātu to, ka izstrādātais piedāvājums ir efektīvs, samērīgs un novērš identificēto konkurences tiesību problemātiku.

1. Izpratne par KP konstatēto konkurences tiesību problemātiku

- 47 Tirgus dalībnieka izpratne un informētība par KP konstatēto konkurences problemātiku ir nozīmīga, lai tā piedāvāto saistošo noteikumu saturs būtu piemērots un attiecināms konstatētās konkurences tiesību problemātikas efektīvai novēršanai. KP un tirgus dalībnieka pārstāvji var organizēt tikšanās, lai pārrunātu ierosinātās pārkāpuma lietas būtību un apstākļus, to pirmšķietamo novērtējumu konkurences tiesību kontekstā. Vienlaikus KP nav pienākums izsmēloši rakstveidā skaidrot tirgus dalībniekam lietas apstākļus un konstatētās konkurences tiesību problemātikas juridisko un ekonomisko novērtējumu. Šādu novērtējumu tirgus dalībnieks veic patstāvīgi.

2. Konstatētā kaitējumā novēršana, (ne)atkārtojamība un samērīgums

- 48 Tirgus dalībnieka piedāvātajiem saistošajiem noteikumiem ir jānovērš KP konstatētā problemātika, kā arī jānovērš atkārtota pārkāpuma iespējamība samērīgā veidā.⁴² Attiecībā uz atkārtota pārkāpuma iespējamības novēršanu bez apņemšanās neīstenot līdzīgas darbības ar līdzīgām sekām konkrētajā tirgū, tirgus dalībnieks var arī apsvērt dažādas iekšējas reformas, piemēram, strukturālas izmaiņas vai arī veicināt savu darbinieku izpratni par konkurences tiesībām, organizējot apmācības un izstrādājot atbilstības konkurences tiesībām iekšējo politiku.

3. Skaidri un izpildāmi saistošie noteikumi

- 49 Piedāvātajiem saistošajiem noteikumiem ir jābūt tieši un skaidri formulētiem, izslēdzot dažādas to interpretācijas iespējas, lai neradītu šaubas par saistošo noteikumu neefektivitāti un iespēju ar līdzvērtīgām darbībām panākt jaunu konkurences kavējumu vai ierobežojumu. Tāpat noteikumiem ir jābūt praktiski izpildāmiem, proti, jābūt reālai iespējai tos izpildīt un KP uzraudzīt to izpildi. Attiecīgi tirgus dalībniekam ir jāizsver (īpaši attiecībā uz strukturālajiem saistošajiem noteikumiem), vai tam ir iespēja un pietiek resursu piedāvātos saistošos noteikumus arī realitātē izpildīt.

4. piemērs– Neskaidri un skaidri formulēti saistošie noteikumi (hipotētisks piemērs)

Situācija: *Tirgus dalībnieks X* ir lielākais mobilo sakaru operators valstī un kontrolē galveno mobilo torņu infrastruktūru. Jaunie un mazāki operatori vēlas izmantot šo infrastruktūru, lai nodrošinātu savus pakalpojumus, taču *Tirgus dalībnieks X* nosaka nepamatoti augstas infrastruktūras nomas maksas un mākslīgi aizkavē līgumu noslēgšanu, novelkot līguma slēgšanas sarunas līdz pat

⁴² Skat. šī skaidrojuma 3.1. apakšnodaļu

12 mēnešiem. Tā rezultātā konkurenti nevar ātri ienākt tirgū un patērētājiem ir ierobežotas izvēles iespējas.

Neskaidri formulēts:

- a) *Tirgus dalībniekam X* ir jānodrošina godīga un nediskriminējoša piekļuve mobilo torņu infrastruktūrai;
- b) piekļuves cenas nedrīkst būt nepamatoti augstas;
- c) līgumu noslēgšanas termiņiem jābūt saprātīgiem.

Skaidri formulēts:

- d) ir jānodrošina piekļuve mobilo torņu infrastruktūrai visiem licencētajiem telekomunikāciju operatoriem, neuzliekot nepamatotus ierobežojumus;
- e) nomai par piekļuvi infrastruktūrai jābūt balstītai uz vidējām nozares cenām, un starpība starp nomu un līdzvērtīgu līgumu cenām citās Eiropas valstīs nedrīkst pārsniegt Y %;
- f) piekļuves līguma noslēgšana jāveic ne vēlāk kā Y dienu laikā pēc sākotnējā pieprasījuma saņemšanas;
- g) *Tirgus dalībnieks X* nedrīkst noteikt papildu maksas vai tehniskus šķēršļus, kas nav tieši pamatoti ar objektīvām uzturēšanas vai drošības prasībām;
- h) lai nodrošinātu caurskatāmību, visas pieprasītās piekļuves maksas, līguma nosacījumi un atteikuma iemesli jāiesniedz iestādei ik ceturksni.

- 50 Atsevišķos gadījumos tomēr ir arī pieļaujams vispārīgāks saistošo noteikumu formulējums. Tas ir raksturīgs gadījumiem, kad sasniedzamais rezultāts, kas jāpanāk ar saistošajiem noteikumiem, ir sarežģīts un attiecīgie noteikumi līdzinās regulatīvām prasībām. Tādā gadījumā tā vietā, lai piedāvātu precīzi formulētu saistošo noteikumu saturu, piemēram, nosakot nosacījumus, kādos tirgus dalībniekam jāsadarbojas ar trešajām pusēm, saistošie noteikumi var tikt formulēti tā, lai tirgus dalībnieks savu turpmāko rīcību pielāgotu vispārīgajiem tiesību principiem, pašu saistošo noteikumu saturu konkretizējot jau praksē un ar uzraudzību paredzot novērtēt saistošo noteikumu satura efektivitāti.

5. piemērs – Vispārīgi saistošie noteikumi

Google Shopping (2017) lietā⁴³ saistošie noteikumi paredzēja, ka Google vietnē, parādot tā meklētājā meklēšanas rezultātus, ir jāievēro vienlīdzīgas attieksmes princips. Savukārt precīzāku saistošo noteikumu satura noteikšanu Komisija

⁴³ EK 27.06.2017. lēmums lietā AT.39740, *Google Search (Shopping)*, 699. rindkopa. Līdzīga prakse tika piemērota arī *Google Android lietā* (EK 18.07.2018 lēmums lietā AT.40099)

atstāja Google ziņā, jau praksē īstenojot vienlīdzīgas attieksmes principu attiecībā uz meklētājā atrastās informācijas attēlošanu.

4. Efektīva uzraudzība

- 51 Saistošajiem noteikumiem ir jābūt tādiem, kuru izpildi KP ir iespējams uzraudzīt atbilstoši pieejamajiem resursiem. Īpaši svarīgi tas ir uzvedības saistošo noteikumu gadījumā, ņemot vērā to pastāvīgo iedarbību. Līdz ar to tirgus dalībniekam, piedāvājot saistošos noteikumus, ir jānorāda konkrētas īstenojamās darbības saistošo noteikumu izpildes ietvaros un laika posmu šo darbību īstenošanai. Papildus vēlams piedāvāt uzraudzību veicinošos mehānismus, kas KP ļautu pārliecināties par saistošo noteikumu izpildi. Piemēram, tirgus dalībnieks var apņemties regulāri iesniegt ziņojumus, piemēram, atskaides formātā, par saistošo noteikumu izpildi.
- 52 Pastāv arī iespēja kā uzraugu pār saistošo noteikumu izpildi iecelt neatkarīgu trešo personu (*monitoring trustee*), tā var būt gan fiziska, gan juridiska persona. Tas var būt īpaši noderīgi, ja saistošo noteikumu īstenošana ir saistīta ar sarežģītiem tehniskiem aspektiem, kuru ieviešanas uzraudzībai konkurences iestādei nav pieejama tehnika, zināšanas un/vai resursi. Šāda prakse ir īpaši izplatīta Komisijā.

4. tabula

Uzraudzību veicinošie pasākumi

- saistošo noteikumu īstenošanas termiņa noteikšana;
- saistošo noteikumu spēkā esības termiņa noteikšana;
- informācijas sniegšanas pienākums – tirgus dalībniekam regulāri jāziņo KP par saistošo noteikumu izpildi, piemēram, atskaides formā;
- uzrauga iecelšana (*monitoring trustee*);
- noteikumu pārskatīšanas klauzulas;
- naudas sodi par noteikumu neievērošanu.

5. Saistošo noteikumu ilgums

- 53 Svarīgs ir ne tikai saistošo noteikumu saturs, bet arī to piemērošanas ilgums. Ja strukturālo noteikumu gadījumā tiek veikta vienreizēja darbība, kuras uzsākšanai parasti tiek noteikts termiņš, tad uzvedības noteikumu gadījumā termiņš tiek noteikts laika posmam, kurā konkrētās tirgus dalībnieka uzvedību koriģējošās darbības ir jāveic.
- 54 Termiņš ir jānosaka precīzi tāds, lai saistošo noteikumu izpilde spētu novērst ar tirgus dalībnieka rīcību radītās sekas tirgū, kā arī atjaunot konkurences situāciju tirgū. Ir jāizvairās no garāku termiņu, kā nepieciešams, lai sasniegtu saistošo noteikumu piemērošanas mērķi, noteikšanas.
- 55 Tirgiem, kas ir dinamiski un kuri strauji attīstās, piemēram, digitālajiem tirgiem, šie termiņi būs īsāki nekā tādiem tirgiem, kas ir mazāk dinamiski un stabilāki. Vienlaikus jāņem vērā, ka, būtiski mainoties situācijai konkrētajā tirgū, var būt nepieciešams pārskatīt saistošo noteikumu termiņu un/vai saturu, kā arī tas, ka termiņu noteikšana nav obligāta nepieciešamība, tomēr tas atvieglo saistošo noteikumu izpildes uzraudzību, līdz ar to būtu vēlams.

6. Ietekme uz tirgu (īstermiņa vs. ilgtermiņa)

- 56 Lai arī pamatmērķis saistošo noteikumu piemērošanā ir KP konstatētās problemātikas novēršana un neatkārtošana, kas būtu uzskatāms par īstermiņa ietekmi uz tirgu, ir jādomā arī par ilgtermiņa ietekmi. Proti, piedāvātajiem saistošajiem noteikumiem ir jābūt tādiem, kas nodrošina konkurētspējīgāku vidi tirgū, kurā uzsākta KP izpēte, kā arī ilgtspējīgāku konkrētā tirgus struktūru.
- 57 Domājot par iespējamo saistošo noteikumu saturu, tirgus dalībniekiem ir "jāiejaucas" arī pārējo konkrētā tirgus dalībnieku vietā, lai varētu apzināt saistošo noteikumu iespējamo efektu uz saviem konkurentiem. Tie nedrīkst negatīvi ietekmēt citus konkrētā tirgus dalībniekus, piemēram, samazinot tirgus dalībnieku iniciatīvu efektīvi konkurēt konkrētajā tirgū, un kopumā radīt jaunus konkurenci ierobežojošus apstākļus īstermiņā un ilgtermiņā.

7. Ietekme uz patērētājiem

- 58 Saistošo noteikumu piemērošanas rezultātā ieguvējiem ir jābūt arī patērētājiem, piemēram, gūstot ieguvumu no produktu cenu samazinājumiem, produktu kvalitātes uzlabojumiem un/vai inovāciju veicināšanas.

8. Iepazīšanās ar KP un Komisijas praksi

- 59 Lai veiksmīgi varētu formulēt piedāvāto saistošo noteikumu saturu, tirgus dalībnieki ir aicināti iepazīties ar līdzšinējo KP un Komisijas praksi konkurences pārkāpuma lietās, kurās ir piemēroti saistošie noteikumi. Lai arī piemērojamie tiesiskie pienākumi ir atkarīgi no lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem, tomēr iepazīšanās ar līdzšinējo praksi var palīdzēt labāk izprast saistošo noteikumu iespējamus veidus un formulējumus, kas ļautu līdzīgā faktiskā un tiesiskajā situācijā nonākt pie atbilstoša saistošo noteikumu satura formulējuma, iespējams, modificējot kādu no iepriekš piemērotajiem saistošajiem noteikumiem, lai tas atbilstu konkrētā pārkāpuma faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem.

9. Gatavība dialogam ar KP

- 60 Tirgus dalībniekam saistošo noteikumu izstrādes procesā ir jābūt atvērtam sadarbībai un dialogam ar KP. Proti, lai arī tirgus dalībnieks ir tas, kurš var vērsties pie KP ar izstrādātu saistošo noteikumu piedāvājumu, tomēr tas nenozīmē, ka KP tirgus dalībnieka piedāvātajam saistošo noteikumu saturam ir jāpiekrīt, ja, tās ieskatā, piedāvājums nav atbilstošs, lai sasniegtu saistošo noteikumu piemērošanas mērķus. Līdz ar to tirgus dalībniekam ir jābūt gatavam ieklausīties KP norādījumos un veikt atbilstošas izmaiņas savā piedāvājumā.

4 APSTIPRINĀTS SAISTOŠO NOTEIKUMU PIEDĀVĀJUMS

- 61 Kad KP ir saņemts tirgus dalībnieka saistošo noteikumu piedāvājums, iestādei ir rīcības brīvība noteikt atbilstošāko metodi izvērtējumam, lai noteiktu piedāvāto tiesisko pienākumu darbības efektivitāti, attiecināmību uz lietu un piemērotību lietas apstākļiem, kā arī uzraudzības iespējas.
- 62 Izvērtējot piedāvājuma atbilstību, KP var organizēt tirgus testēšanu (*market testing*⁴⁴) jeb publisko konsultāciju. Ar tirgus testēšanu saprot KP aicinājumu

⁴⁴ Tirgus testēšanas jeb publiskās konsultācijas mērķis nav saskaņot ar konkrētā un/vai saistītajiem tirgu dalībniekiem Piedāvājuma saturu. Tirgus testēšanas jeb publiskās konsultācijas mērķis ir, ņemot vērā aptaujājamo tirgus dalībnieku zināšanas par tirgu, tā apstākļiem un darbības principiem, pārbaudīt piedāvājuma piemērotību konkrētas konkurences problemātikas risināšanai, kā arī izslēgt iespējamību, ka tiesisko pienākumu

konkrētā tirgus un/vai saistīto tirgu dalībniekiem sniegt viedokli par tirgus dalībnieka piedāvātajiem tiesiskajiem pienākumiem, to piemērotību. Šajā procesā KP var uzrunāt arī citas puses (piemēram, patērētāju asociācijas u. c.), uz kurām konkrēto tiesisko pienākumu izpildes var atstāt ietekmi.

- 63 Ja, KP ieskatā, tirgus dalībnieka piedāvātie tiesiskie pienākumi sasniedz saistošo noteikumu piemērošanas mērķus, tad saistošie noteikumi tiek pieņemti un nostiprināti administratīvā akta veidā, un ar tā spēkā stāšanos tirgus dalībniekam rodas pienākums saistošos noteikumus pildīt.
- 64 Gadījumā, ja tirgus dalībnieks nepilda KP noteiktos tiesiskos pienākumus, saskaņā ar KL 8.¹ pantu KP var veikt tiesiskā pienākuma izpildi piespiedu kārtā ar piespiedu naudas palīdzību.
- 65 Atbilstoši KL 8.¹ pantā noteiktajam piespiedu naudas apmēru nosaka līdz pieciem procentiem no pēdējā finanšu gada vidējā vienas dienas neto apgrozījuma par katru dienu, bet ne mazāk kā 250 *euro* par katru dienu līdz tiesiskā pienākuma izpildei. Taču, ja pārkāpums izdarīts lietā par iespējamo LESD 101. panta pirmajā daļā vai 102. pantā noteikto tiesību pārkāpumu, piespiedu naudas apmēru nosaka līdz desmit procentiem no pēdējā gada apgrozījuma.

izpildes rezultātā varētu rasties jauni konkurenci ierobežojoši apstākļi. Arī tad, ja tirgus testēšanā jeb publiskajās konsultācijās tiek saņemts lūgums tiesiskos pienākumus noraidīt, KP šis lūgums nav saistošs.